

John Dewey'in Eğitim Felsefesi Bağlamında "Eğitim Hakkı" ve Günümüz Eğitim Sistemine Eleştirel Bir Bakış

Tuba ÇAKIR

Özet

Eğitim, insanlığın karşılaştığı tüm problemlerin hem nedeni hem de çözümüdür. Bu nedenle; eğitim yöntemleri dikkatle irdelenmeli ve eleştirilmelidir. Devlet politikası doğrultusunda oluşturulan sistemler her zaman tartışılmalı ve temelinde bireysel özgürlüğün bulunduğu yöntemler geliştirilmelidir. Bu bağlamda; eğitim sistemlerinin tarihçesine değinmek; John Dewey'in eğitim felsefesine göre günümüz eğitim sistemlerinin amaçlarına ve doğurduğu sorunlara dikkat çekmek istedim.

Anahtar kelimeler: Eğitim, eğitim yöntemleri, insan hakları, özgürlük.

Abstract

A Critical Evaluation of the "Education Right" and of the Current Educational System within the Context of John Dewey's Philosophy of Education

Education is both the cause and the solution of all the problems of the humanity. Therefore, education methods should be scrutinized and criticized. Constituted systems should be politically constantly debated and methods participating foundation individual freedom should be improved. In this context, I would like to bring up a short history of education systems and according to John Dewey's education philosophy, attract attention aims and problems that are a result of education systems.

Key words: Education, education methods, human rights, freedom.

Giriş

Üzerinde dikkatle durulması gereken bir konu olan eğitim, yüzyıllardır tartışılmış ve farklı çözüm önerileri sunulmuş olmasına rağmen, günümüzde hala insanlığın karşılaştığı tüm problemlerin, doğrudan ya da dolaylı olarak, hem nedeni hem de

çözümüdür. Peki bir kavram olarak "eğitim" nedir? Türkçe sözlükte iki anlamda tanımlanır: İlk olarak "belli bir konuda, bir bilgi ve bilim dalında yetiştirme ve geliştirme, eğitime işi"; ikinci olarak ise "yeni kuşakların toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme" biçiminde tanımlanmaktadır (TDK 1983: 355). Ya da bir yaklaşım olarak eğitim, "kişinin aklını, duygularını, davranışlarını geliştirmek, onları insansal hedeflere yönlendirmektir. Özetle; bir insan yaratmaktır..." (Tanilli 2000: 22). Ve bir temel "insan hakkı"dır eğitim.

Eğitim Hakkının Uluslararası Belgelerdeki Yeri

Son iki yüzyılda insan hakları, başta yaşam, özgürlük, eşitlik ve hukuksal güvence olmak üzere, bildirilere, oradan da anayasalara girmiştir. Buna karşılık eğitimin, bu denli önemli olsa da, "insan hakları" listesine girişi yenidir. 10 Aralık 1948 tarihli *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi* 26. maddede "her insanın eğitim hakkı olduğunu" ilan eder. Bu haktan yararlanacaklar öncelikle çocuklardır kuşkusuz; "öğretim sistem ve yöntemleri, önce onlar için düşünülmüştür; toplum kültür birikimini onlara emanet edecektir ve bu birikimi zenginleştirip sürdürecektir olanlar da onlardır." (a.y.). Ne var ki; bildirinin 26.maddesinde açıklanan "eğitim hakkı", yalnız çocuklarla sınırlı olmayıp yetişkinleri de kapsamaktadır. Çünkü eğitim, yaşam boyu süren dinamik bir süreçtir.

Kısacası çağımızda, eğitim hakkı, temel insan hakları arasındadır. Bu, çok önemli bir gelişmedir. Ne var ki, bir yerde "toplum düzeni" de işin içine girmekte; bazen bu düzen bu hakkın gerçekleşmesini daha kolaylaştırırken, bazen de bir engel olabilmektedir. Ki çoğumuzun da bildiği gibi, eğitim, en zengin, en demokratik ülkelerde bile bir çok sorunla karşı karşıyadır.

Eğitim Fikrinin Kısa Tarihsel Gelişimi

"Aktarma ve belletmeye dayalı, pratikten kopuk geleneksel eğitimi bir yana bırakıp, okulu giderek daha çok gözleme, deneye, uygulamaya, günlük yaşama açma, Avrupa'da 18.yy. Aydınlanması ile başlar; 19.ve 20.yy.lar bu eğilime "laiklik"i ve "demokratikleşme"yi ekler. Derecesi ülkeden ülkeye değişse de, Batılı ve onun etkisinde kalan ülkelerdeki eğitime damgasını vuran bu ilkelerdir." (a.e., 24).

Aydınlanma'dan günümüze uzanan süreçte, aralarında John Dewey'in de bulunduğu, birçok düşünür geleneksel eğitim sistemini eleştirmiş, "okulsuz toplum" düşüncesine kadar bir çok alternatif çözüm üretmiştir. Bu "özgürlükçü eğitim teorileri"nin bulunduğu nokta, toplumda başarılı olmuş herhangi bir radikal değişimin, kısmen halkın karakter yapısında ve tutumundaki değişikliklere dayandığı inancıdır. Eğitime yönelik radikal yaklaşımın önemli bir ögesi, 19. ve 20.yüzyıllarda larda kitlesel okul eğitiminin ortaya çıkmasına gösterilen tepki olmuştur. Bu dönemde, devlet denetimindeki okullarda genel zorunlu bir eğitim verilmesi yönünde bir eğilim vardır, ki günümüzde de bu anlayışın yansımalarını görüyoruz. Kitlesel okul eğitiminin amacı, vatandaş modern sanayi devleti için yetiştirmektir.

Radikal görüşlerin belli başlı eleştiri noktaları, okulun politik, toplumsal ve ekonomik gücü etrafında toplanıyor. Buna göre; ulusal bir hükümetin denetimi altındaki eğitim, hükümetin buyruklarına sorgulamaksızın boyun eğecek, kişisel çıkarlarına ters düştüğünde bile hükümetin otoritesini destekleyecek vatandaşlar yetiştirmeye yöneliktir. Bir diğer eleştiri noktası da; eğitim sistemlerinin, tüm eğitim süresi boyunca, monoton, sıkıcı ve kişisel tatmin vermeyen işlerde çalışmayı kabul etmek üzere yetiştirilmiş işçiler üretmede kullanılmaları olmuştur. Bu işçiler endüstriyel sistemin otoritesini kabul ederler ve herhangi bir köklü değişiklik arayışına girmezler. Diğer bir rahatsız edici nokta ise; kitlesel okul eğitiminin gelişmesine eşlik eden eğitim yoluyla, toplumsal hareketliliğin sağlanacağı mitidir. Bu mit, diplomaların toplumsal değer için tam bir ölçü ve toplumsal ödüller için bir temel olarak kabul edilmesine yol açmıştır ve üstelik bu diplomalar var olan toplumsal sınıf yapılanmalarına göre dağıtılmaktadır. "Eğitim, hareketliliği arttırmaktan çok, toplumsal sınıflar arasındaki tabakalaşmaların daha da keskinleşmesine yol açmıştır." (a.e., 23).

İnsan aklının tam olarak gelişmesinin okul duvarları içinde engellendiği herhangi bir toplumda despotizm ve haksızlığın rahatlıkla varolmaya devam edeceğini iddia eden William Godwin, siyasal adaletin dağılımını incelediği, *Enquiry Concerning Political Justice*'da kamusal eğitimin gücünü açık olarak tanımlamıştır. Godwin'e göre; "Yetki sınırları oldukça belirsiz olan siyasal otoriteye yönetim yetkisini vermeden önce, ne yaptığımızı iyice kavramamız gerekir. Hükümet bu yetkiyi kullanarak mekanizmasını güçlendirmekten ve kurumlarını sürekli kılmaktan geri durmayacaktır. Yönetimlerini haklı gösteren veriler öğretimlerinin temelindeki veriler olacaktır. Kamusal eğitim, şovenist vatansızlıkla, devletin politik ve ekonomik iktidarının desteklenmesinde kullanılacaktır." (Spring 1991: 13-14). Öyle ki; 20.yy.da Nazi Almanya'sının yükselişiyle, bu dönemde Almanya'daki okul eğitimi Godwin'in 18. yy.da belirttiği bütün sakıncalara örnek oluşturmuş, öğrenci uysal olmaya ve itaat etmeye koşullandırılmıştır.

19.yy.'ın sonunda ise okullar; yeni sanayi ekonomilerinin bir uzantısı işlevini de görmeye başlar. Bunu öne süren önde gelen eleştirmenlerden biri olan ve 1901'de Barcelona'da Modern Okul'u kuran İspanyol anarşisti ve eğitimcisi Francisco Ferrer'e göre, okulların 19.yy.da zafere ulaşmalarının nedeni ekonomik gereksinimlerdir ve en önemli sorunlardan biri, hükümetin eğitim üzerindeki iktidarının kırılmasıdır. Çünkü;

"sistem içinde yürütülmeye çalışılan reform hareketleri, insanın özgürleşmesi hedefine yönelik hiçbir şeyi başaramaz. Örneğin; yoksulluğu yaratan varolan toplumsal yapı olduğuna göre, eğitim ancak insanları, toplumsal yapıyı radikal yönde değiştirmek üzere serbest bırakarak yoksulluğu ortadan kaldırabilir" (a.e., 20).

Dewey: Birey Temelli Eğitim Fikri

Şu yadsınamaz bir gerçektir ki, bir bireyin eylemlerine, kaçışı olmayan, içselleşmiş otorite, bir dinin, bir eğitimin ya da bir çocuk yetiştirme sürecinin ahlaki dayatmanın sonucu olabilir. Kuşkusuz birçok eğitim sisteminin amaçlarından biri inançların içselleştirilmesi ve varolan toplumsal yapıyı sorgusuzca destekleyecek bir vicdanın geliştirilmesidir. Öğretilen bilgi, bireyleri, yaratıcı kişilerden çok öğrenecektir.

"20.yy.'in okullarında ise; geleneksel sınıf, öğretmenin öğrencinin karşısına kendi iktidarı ile çıktığı ve öğrencilerin her zaman bu iktidarın kaynağının farkında olduğu bir açık otorite örneği oluşturur. Bu durumun iyi tarafı, öğrencilerin başkaldırmak ve özgürlük talep etmek istediklerinde, iktidarın kaynağını tanımlayabilmeleri ve ona tepki gösterebilmeleridir. Ancak öğrenci özgürlük talep ettiğinde, özgürlüğün sadece otoriteler tarafından verildiğini görür, bu bağımlılık ise kişinin hareket etme yeteneğini yok eden bir yabancılaşma yaratır." (a.e., 22-23)

Bireyi toplumsallaştıran okul ayrıca; insanların toplumsal konularını kabul etmelerini sağlar ve onları irrasyonel olarak örgütlenmiş bir tüketici toplumuna bağımlı kılar. Peki, okul kişiyi bir "şey"e dönüştürme yönünde bilinçli bir girişimse, bir okul nasıl özgür olabilir ve bireysel özgürlüğünün bilincinde olan bireyleri nasıl yetiştirir? John Dewey gibi eğitimciler, okulun dış dünyanın gerçek yaşamını yansıtan bir topluluk haline gelmesini talep etmişlerdir. Dewey'e göre; okul toplumsallaşmanın en önemli aracı olarak kabul edilmelidir; sorun onu daha özgür bir topluma dönüştürerek etkin kılmaktır. 20.yy.'in en etkili eğitim felsefecilerinden olan John Dewey temelde, eğitimin bir araştırma özgürlüğü olduğunu ve dolayısıyla demokratik bir ortamda çok daha etkili yapılacağını savunur. Dewey'in eğitim düşüncesi, onun düşünce ve eylemi yaşantının ayrılmaz unsurları olarak düşündüğü deneycilik görüşüne dayanır. Dewey okulun işlevini, eğitimde bir reformu gerçekleştirecek yeni idealler ve standartlar ışığında belirlemiştir. Ona göre, küçük bir toplum modeli olan okul, bir yandan çocuğu toplumsal yaşama hazırlarken, diğer taraftan da çocuğun kendini ifade etmesini ve gerçekleştirmesini sağlar.

Dewey bunun yanında, eğitimin hem tutucu hem de yeniden inşacı özellikler taşıdığını savunur. Eğitim, yetişkinlerden çocuklara kültürel mirasın geçişini ve böylece kültürel bir akışı sağladığı için tutucudur. Çoğunlukla eğitim, göreneklerin, ahlakın, geleneklerin ve dilin öğretildiği değer yüklü bir süreçtir. Bu noktada eğitim, toplumun kültürel değerlerini yeni kuşaklara transfer eden ve sonuç olarak kültürün devamını sağlayan bir araç, bir süreç işlevi görür. Dewey eğitimin bu tutucu özelliğine rağmen, onun statükoyu koruma işlevinden daha çok dinamik ve daha genel bir işlevi olduğunu ileri sürer. Dil ve teknoloji gibi kültürel araçlarla bireye, miras aldığı kültürü değiştirme olanakları da sunulmalıdır. Dünyanın sürekli bir değişim içinde olduğunu düşünen Dewey, insan kültürünün de değişmekte olduğuna inanır. İnsan soyunun birikmiş yaşantıları gibi kültürel miras da değerli ve değersiz unsurlar içerir. İşte bir toplumun resmi eğitiminde, bu unsurların değerli olanları yer alır.

Dewey'in grupça problem çözme yöntemi, öğretmenin otoritesine dayanan geleneksel sınıf ortamındaki yöntemden özde farklıdır. Dışarıdan zorlama ile yönlendirmeyi sorgulayan Dewey, kişinin kendi kendisini yönlendirip disipline ettiği içe bakış yöntemini tercih eder. Her şeyin merkezine "birey"i alır.

John Dewey'in özgürlük temelli eğitim felsefesi bağlamında İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 26.maddesini yeniden ele alabiliriz. Madde "ilköğrenimin zorunlu olduğunu" ilan ederek eğitim hakkının temel bir insan hakkı olduğunu söylerken, bu hakkın kimi nitelikleri konusunda tüm toplumlara bazı ana ilkeler de sunmaktadır. Zorunlu ilköğretim kavramı eğitimin hedefinin;

"İnsan kişiliğinin tam anlamıyla açılıp serpilmesi, insan haklarıyla temel özgürlüklere saygının güçlendirilmesi" olduğuna işaret eder. Aynı madde, devletlerin eğitim konusunda uygulayacakları politikaya ilişkin kimi öneriler de getirir: Eğitimin parasız oluşu, teknik ve mesleki eğitimin genelleştirilmesi, yüksek eğitime girişte eşitlik, çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmede anne-babaların öncelikle hak sahibi olmaları. Bunlar İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne göre çağımızda demokratik bir eğitimin nitelikleri." (Tanilli 2000: 22).

Ancak hiç şüphesiz, günümüzde, saydığımız her bir niteliğin pratikteki tutarsızlıklarıyla karşılaşırız. Örneğin; "okul ve öğretici kadroların yetmezliği bir sorundur. Demokratikleşmenin de getirisi olan öğrenci yığılması karşısında "eğitimin niteliği"nin düşmesine meydan vermeden şanslarda eşitliğin nasıl korunacağı açık değildir. Daha da çetin bir konu vardır: çağımızda bilgiler çoğaldıkça, birbirinden kopuk halde kalması tehlikesi de büyümektedir. Gençlerin karşısına ne türlü sentezlerle çıkılmalıdır? Ayrıca gençler de, kendilerine götürülen yığınla bilgi ve konu karşısındaki ilgisizliklerini belli etmektedir. Onları bu kayıtsızlıktan sıyırmak için ne yapılmalıdır?" (a.e., 23). Bu sorulara başkalarını da eklemek mümkündür: 26.maddenin, az önce de sözünü ettiğim, çocuklara verilecek eğitim türünü seçme hakkının öncelikle anne-babaya verilmesi ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Günümüzde buna örnek teşkil edebilecek bir çok durumla karşılaşabiliriz. Bireyin hayatında anne-baba, bir yönüyle, geleneği temsil etmektedir. Çoğumuz şahit olmuşuzdur, ebeveynlerimizin "ben yapamadım sen yap, ben olamadım sen ol!" şeklindeki söylemlerine. Modern toplumlarda bile, çoğu anne-baba, her ne kadar çocuğuna tercihleri konusunda seçme hakkı verse de, genelde onu kendi özlemleri doğrultusunda yönlendirir. Bu da bireyin gelecekte çok ciddi pişmanlıklar yaşamasına ve tüm hayatına hükmedebilecek başarısızlıklarla yüzleşmesine sebep olabilir. Çocuğun alacağı eğitimin türünü seçme hakkını öncelikle anne-babaya veren madde, çocuğun gelişim sürecinde içinde bulunacağı farklı bilinç düzeyleri göz önüne alındığında haklı; anne-babanın geleneği temsil etmesi doğrultusunda, çocukta kendi özlemlerini gerçekleştirme dürtüsü bağlamında haksızdır, eleştirilmelidir.

"İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nden sonra, eğitim hakkı adına önemli bir dönüm noktası olan bir başka belge de, 20 Kasım 1959 tarihinde, Birleşmiş Milletler'in yayımladığı Çocuk Hakları Bildirisi'dir. Bu bildiri, insanlığın kendisinde olan en iyi şeyi çocuğa verme yükümlülüğünden hareket ederek, çocuk ile toplum arasında bir ilişki kurar." (a.y.).

Bildirinin 28.ve 29.maddeleri çocuğun eğitim hakkını güvence altına almaktadır. Aynı bildiri çocuğun hayatıyla ilgili konularda, kendisinin de fikrinin alınması gerektiğini vurgular. Bu da *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*'nin 26.maddesinde yer alan, çocuğun alacağı eğitimin türünü seçme hakkının öncelikle anne-babaya verilmesi durumunun, belirttiğim eksikliğini telafi eder niteliktedir. Ancak her iki bildirinin de, günümüz toplumlarında ne kadar etkili olduğu ayrı bir tartışma konusudur. Şüphesiz çoğumuz, gündelik yaşantılarımızda, insan hakları ihlalleriyle ilgili birçok örnekle karşılaşırız.

Aydınlanma'dan günümüze uzanan eğitim teorileri, toplumun nasıl değişmesi gerektiği konusundaki bütünsel bir teorik perspektifin çok önemli bir yönüdür sadece. Farklı eğitim yöntemlerindeki toplumsal değişime dair teorik perspektiflerdeki temel

farklılıkları tanımlayabiliriz. İki farklı model ortaya çıkar. Bunlardan biri daha "düzenli toplumsal planlama ve daha yüksek verimlilik aracılığıyla toplumsal ilerleme arayan teknolojik ve rasyonalist bir yönelime sahiptir. Bu model öncelikle, ekonomik üretkenliğin artması ve toplumsal istikrarla ilgilidir. Toplum, verimli işleyiş hedefine sahip bir makine olarak görülür ve çocuğa, üzerinde çalışılacak ve toplumun iyiliği için biçimlendirilecek bir nesne olarak yaklaşılr.

Diğer toplumsal değişim modeli olan radikal eğitim teorilerinde ise; ilgilenilen şey, düzen ve verimlilik değil, bireysel özerkliğin artmasıdır. Toplumsal değişimin hedefi; artan bireysel katılım ve toplumsal sistemin denetlenmesidir. Bu model, modern toplumsal kurumların gücünün büyük ölçüde halkın, bu kurumların otoritesini ve meşruiyetini kabul etme gönüllülüğüne dayandığı inancına bağlıdır." Bu bağlamda sorulan soru, bireyin toplumsal makineye nasıl uydurulacağı değil, insanların özgürlüğü sınırlayan otoriteyi kabul etmeye *neden* istekli olduklarıdır (Spring 1991: 109-10). Bu kabul koşulunun; öncelikle bireyin zihnindeki ideallerin, inançların ve ideolojilerin sonucu olduğunu kabul ederler. Sonuç olarak birey; kendisinin ihtiyaçları ile hiçbir ilgisi olmasa da, bazı faydalar için çalışmanın kendisi için görev olduğuna inanır. Bu durumda, özgürlükçü modelin hedefi; otoriteye boyun eğmeyen ve otoriter olmayan, kendilerine bireysel özgürlük sağlayan toplumsal bir örgütlenme talep eden bireyleri, teşvik eden ve destekleyen *bir eğitim yöntemidir*.

Radikal eğitim teorilerinin bir varsayımı, eğitim yöntemlerindeki değişimin toplumun radikal dönüşümüne katkıda bulunabileceğidir. Bu varsayım, bu teorilerin günümüz toplumundaki değerleri konusunda sorular getiriyor. Toplumsal değişimin bir aracı olarak eğitimsel değişimlere yönelmek enerji israfı mıdır? Diğer toplumsal ve ekonomik değişimlerle uğraşmak ve eğitimsel değişimin onların peşinden gitmesini beklemek mi gerekir? Eğitim sistemleri her zaman kendisini çevreleyen toplumun bir aynası mı olacaktır? (a.e., 110). Toplum hiçbir zaman homojen ve çıkar tartışmalarından uzak olmadığı, devlet eğitiminin hedefleri ve yöntemleri hakkında hiçbir zaman uzlaşma sağlanamadığı için, eğitim sistemlerinin içinde buldukları toplumları tam olarak yansıttıklarını varsaymak hata olur. Fakat, eğitimin amaçlarının ve yöntemlerinin toplumda iktidara sahip kişilerin amaçlarını ve çıkarlarını yansıttığı doğrudur. Toplumsal ilerlemenin bir aracı olarak, devlet eğitiminin muhafazakar bir güç olarak kullanımı, insanların, toplumda herhangi bir temel değişiklik yapmadan iyi bir şeyler yapıyor gibi davranmalarına yol açmıştır. Bu, bireye sorunun kendisinde olduğunun ve toplumsal sistemin değişmesinin gerekmediğinin söylenmesi anlamına gelir. Ancak, radikal eğitim teorileri; eğitimdeki değişimleri, süre giden toplumsal bir değişim programına bağlamaktadır. Vurgulanan nokta, halkın oluşumuna katılmadığı hiçbir toplumsal değişimin anlamlı olmayacağıdır. Söz konusu değerlendirme, çocuklar için de geçerlidir. Bu perspektiften bakılınca, *radikal bir eğitim teorisi ancak*, bütünsel bir devrimci çabanın parçası olarak görüldüğünde anlamlı olur.

Sonuç

Radikal bir pedagojiyi, radikal politik ve toplumsal bir hareketin parçası yapmaya yönelik her girişim, eğitim kurumunu dikkate almak zorundadır. Eğitim kurumunu değiştirmeye yönelik çabanın ihmalî; okulun nezareti altında bulunan bütün bir kuşağın ihmalî anlamına gelecektir.

Ancak; sadece alternatif eğitim modelleri yaratmakla kalınmamalı, eğitim yasalarını değiştirmeye yönelik bir kampanya, farklı eğitim fonları sistemi için de girişimler başlatılmalıdır. Çocuk haklarıyla ilgili bir anlayış oluşturulmalı, kadın haklarına ve ailenin yapısının değiştirilmesine önem verilmelidir. Atılabilecek adımlardan bir diğeri, zorunlu eğitimin ortadan kaldırılması olabilir. Ancak bu, *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*'nin 26. maddesi ile çelişir. Fakat, bütün çocukların hükümet tarafından onaylanan bir okula devam etmesi gerekirken, hiçbir radikal eğitim planı gerçek anlamda geliştirilemez. Yalnız, bir yandan zorunlu eğitim yasalarına saldırırken, bunların başlangıçta çocuk emeği ve çocuk suçları gibi bazı toplumsal sorunları çözmek için geliştirildiği dikkate alınmalıdır. Gerçekten de "zorunlu eğitim çocuğu ekonomik sömürden korur ve zamanını doldurur. Dolayısıyla zorunlu eğitimin ortadan kaldırılmasına, ekonomik olarak gençliğin mali bağımsızlığına izin verecek bir değişim" (a.e., 115) bu ekonomik değişime de, çocukların yasal haklarındaki değişimler eşlik etmelidir. Örneğin; harcamanın denetimini bireyin ellerine teslim eden demokratik bir sistem geliştirilebilir. Çünkü; "özgürlük pratiği, özgürlüğün nasıl kullanılacağını öğrenmenin en iyi yoludur..."

Unutulmaması gereken şudur ki, kitlesel okul eğitimini, planlı toplumsallaşmanın büyük kurumlarından biri yapan, bir dizi özel tarihsel gücün bir ürünü olmasıdır. Okul eğitimi ile eğitim arasındaki fark da unutulmamalıdır. Okul eğitimi, kurumsal bir denetim sistemi aracılığıyla itaatkar yurttaşlar üretmek için tasarlanmış planlı bir toplumsallaştırma yöntemidir. Eğitim ise, kişinin dünyayı dönüştürmesine ve bireysel özerkliğini en üst düzeye çıkarmasına yardım eden bilgi ve beceriyi kazanmak anlamına gelebilir. Bu anlamda eğitim, bireysel bir kurtuluş kaynağı olabilir. Ki bu eğitimin, toplumsallaştırma ya da okul eğitimi sürecine isyan etmeye yol açmaya yeterli bir bilinç seviyesini ortaya çıkarması sık karşılaşılan bir durumdur. Örneğin, son 25 yılda, öğrenci protestoları ve bireysel özgürlükler ile hakların korunması talebi biçiminde kendini göstermiştir.

"Gelecekte aranması gereken şey, bireysel bilinç düzeyi ile var olan toplumu yaratan ve toplumda bireyin yerini belirleyen toplumsal ve tarihsel güçlerin anlaşılmasını olanaklı kılan bir eğitim sistemidir. Bu, teori ve pratiğin, birleşimiyle ortaya çıkmalıdır; bu süreç içinde insanlar özgürleştirilmiş bir toplum için çalışırken; teori de pratik de değişir. Gelecekteki değişim için bir plan değil, araçlar ve amaçlara dair sürekli bir diyalog olmalıdır. Eğitim, bu tür bir devrimci çabanın merkezinde yer almalıdır" (a.e., 123).

Kaynakça

- ALKAN, Cevat (1983) *Eğitim Felsefesi*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa.
 SPRING, Joel (1991) *Özgür Eğitim*, çev. Aysen Ekmekçi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
 GUTEK, Gerald L. (1997) *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, çev. Nesrin Kale, Pegem Özel Eğitim ve Hizmetleri, Ankara.
 TANİLLİ, Server (2002) "Eğitim, Toplum ve Gelecek", *Feslefeologos*, Bulut Yayınevi, İstanbul.
 TÜRKÇE SÖZLÜK, Türk Dil Kurumu (Genişletilmiş 7. Basım), Ankara, 1983.